

Veerkrachtig, Weerbaar en Zelfsturend

op weg naar herstelondersteunende verslavingszorg

Op het halfjaarlijks weekend waarin de Cliëntenraden Verslavingszorg in Nederland bijeen komen werd aangekondigd dat binnenkort een nieuw document over de ‘visie op verslaving & verslavingszorg’, een update vanuit Kennisnetwerk ‘Het Zwarte Gat’ gepubliceerd zal worden. Onder redactie van Jos Oude Bos en Gert de Haan zal in deze publicatie één & ander nader worden uitgelegd wat ‘Herstel’ nu feitelijk inhoudt. Nu nog onder embargo heeft het Nulnummer als spreekbuis voor ‘Het Zwarte Gat’ het concept ingekeken en enkele citaten wat ons opviel voor u geselecteerd.

We leven in een decennium waarin cliënten participatie en ervaringskennis veel beweging veroorzaakt in de verslavingszorg. Een ontwikkeling die is ingezet door leden van Cliëntenraden Verslavingszorg in Nederland en het daaruit ontstane Kennisnetwerk het Zwarte Gat. Na het tot stand komen van het ‘Handvest van Maastricht’* zijn Kennisnetwerk het Zwarte Gat, Cliëntenraden en Verslavingszorgorganisaties, gestart met het ontwerpen van hun eigen aanpak richting herstel en herstelondersteunende zorg. We begeven ons daarmee op glad ijs. Maar met partners die willen dansen kunnen we er een klein feestje van maken.

Jos Oude Bos

We zien dat er op dit ogenblik behoefte is om ‘herstelondersteunende zorg’ nog eens te beschrijven en af te bakenen vanuit cliëntenperspectief. Dit om een aantal cruciale begrippen nader toe te lichten binnen de context van herstel. Hierdoor hopen wij dat de (kennis)ontwikkeling van ‘hersteldenken’ in een redelijk evenwicht met die van professionals zal kunnen verlopen. We zijn ons er echter zeer van bewust dat daar meer voor nodig is dan deze paar regels tekst. Bij het realiseren van deze kennis komt het veel meer aan op willen en kunnen. De drie

elementen: - informatie - het kunnen – en de wil vormen samen de basis voor de toe te passen kennis. In onze ogen is ‘kennis’ het vermogen dat iemand in staat stelt om een bepaalde taak uit te voeren. Nieuwe kennis ontstaat alleen in interactie met anderen. Daarvoor is nieuwe informatie onmisbaar. Samen met onze kennispartners: lectoraten, kennisinstituten en losse studentonderzoekers proberen we op een zorgvuldige manier onderdelen van deze ontwikkeling te onderzoeken en te beschrijven. Als laatste willen we benadrukken dat door het erkennen van ervaringskennis als derde kennisbron de deuren worden geopend naar een duurzamere aanpak. Onze overtuiging is dat in het samenspel tussen de drie kennisbronnen de onderstroom van ervaringskennis cliënten in staat zal stellen nieuwe wegen te leren bewandelen. Deze verschuiving heeft niet alleen gevolgen voor cliënten maar ook voor het professioneel handelen. Maar ‘it takes two to tango’.

Herstellen is een werkwoord, iets dat jezelf doet

De hoeveelheid nieuwe kennis neemt in enorm tempo toe. Ook de hoeveelheid kennis rond Herstel. Maar de betekenis van ‘kennis’ verandert. Het wordt veel meer co-construeren, samenwerken in verbinding met elkaar om nieuwe werkwijzen uit te proberen. in tegenstelling tot vroeger: toen ging het veel meer om traditionele aanpakken. Daar ging het vooral om kennis die door anderen (met name door geleerden aan universiteiten) werd ontwikkeld, scherp was gedefinieerd en in boeken opgeslagen. Die kennis had de schijn van absolute, onwrikbare waarheid.

Dat is nu verleden tijd. Over kennis denken we nu in termen van: hoe functioneert het in de praktijk, hoe krijgt het daar gestalte. Kennis is moeilijk in ‘vakken’

of disciplines in te delen. Het wordt meer een vraagstuk hoe kennis functioneert in netwerken van mensen en hoe deze kennis is ingebed in producten en diensten. De zachte en informele kennis, die mensen opdoen door ervaring, maar die moeilijk in woorden is uit te drukken wordt meer gewaardeerd. Dit wordt tacit knowledge genoemd en betekent: **'Onbewuste kennis of ontastbare kennis'** .

Het is een vorm van individuele kennis die in het hoofd zit en moeilijk overdraagbaar is. Deze vorm van kennis bevat vaak (cultuurgebonden) waarden, ervaringen en attitudes. Overdracht vindt meestal plaats door interactie, waarbij leerprocessen van belang zijn.

Herstel is geen genezing van de ziekte. Herstel is gericht op het leren omgaan met je beperking, waardoor je ruimte krijgt om je eigen kwaliteit van leven gestalte te geven. - Herstel vraagt van de hulpverlener een andere focus op behandeling, de hulpverlener gaat uit van 'zelfmanagement', empowerment van zijn cliënten en ondersteunt deze daarbij in het proces.

Gert de Haan

Als er nieuwe zin en betekenis in iemands leven ontstaat na verslaving en/of psychische problemen spreken we over herstel. Dat je weer je eigen leven in de hand krijgt, ook al heb je de symptomen van je ziekte (je verslaving) niet volledig onder controle.

Het gaat dus niet om volledige genezing, maar om het opnieuw ontwikkelen van vaardigheden, het weer oppakken van betekenisvolle relaties, rollen en doelen in het leven. Het is geen rechtlijnig proces; het is heel persoonlijk en verloopt grillig en onvoorspelbaar. Als kennisnetwerk blijft 'Het Zwarte Gat' zich sterk maken voor het ontwikkelen en delen van kennis op het gebied van (maatschappelijk)-herstel. Verder zal Kennisnetwerk het Zwarte Gat leerwegen blijven ontwikkelen voor ervaringsdeskundigen die hun kennis willen inzetten in de verslavingszorg.

Epiloog

Is het uitgangspunt nog steeds zo, zoals we bij de start van 'Het Zwarte Gat' opschreven? Dat het gestalte geven en leveren van gezondheidszorg in de kern van de zaak bij de vraag van patiënten begint?

Patiëntcliënten die met hun klachten en beperkingen een beroep doen op allerlei voorzieningen. Is er ondertussen al iets veranderd aan de constatering dat cliënten de zorg en maatschappelijk hersteltrajecten als een doolhof beleven?

We durven het niet te zeggen. Wel bespeuren we dat door het 'Handvest van Maastricht' overal er stevig over wordt gediscussieerd. We blijven ervan overtuigd dat de patiëntcliënten als klant en gebruiker van zorg het aanbod zou moeten aansturen, maar de huidige praktijk wijst nog steeds uit dat het aanbod bepalend is voor de zorgverlening. Uit de ervaringsverhalen rijzen vaak beelden op van een 'natte' arena.

Een onderhandelingsarena waarin de spelregels niet al te duidelijk zijn afgesproken. Dit spel leidt vaak tot een complexe procesgang dat gekenmerkt wordt door veel tussentijds oponthoud veroorzaakt door capaciteitsproblemen. Veelal ondoelmatige organisatie van de het labyrint. Tot dit labyrint rekenen we ook welzijn, woningbouw en arbeidsmarkt. Samen met de sector willen we snel allerlei aspecten die vragen om sterke upgrading aanpakken. Laten we ons op het gladde ijs begeven en er iets moois van maken.

* Handvest van Maastricht:

In dit handvest (een raamovereenkomst) komen de bestuurders en cliëntenraden van 15 instellingen voor Verslavingszorg met elkaar overeen dat Maatschappelijk herstel en Kwaliteit van leven als uitgangspunt gehanteerd wordt.